

INHOUD

- 1 Een rotdroom over een roodborst 7
  - 2 De mus, de hop en de Simorgh 17
  - 3 De koolmezen van Rosa Luxemburg 29
  - 4 Klef met kauwen 41
  - 5 De longfluitertjes van de Berghof 51
  - 6 Een feministische vogel 63
  - 7 Een eend op zolder 73
  - 8 Naar de flamingo's 85
  - 9 Mevrouw hop is geen stronthaan 95
  - 10 De bonte kraaien van Teheran 107
  - 11 Zijn onze nijlganzen nog Egyptenaren? 117
- Verantwoording en dank 125

EEN ROTDROOM OVER EEN ROODBORST

In zo'n droom die je overrompelt als je na lang wakker liggen toch nog even indut, kreeg ik met mijn ornithologisch onderlegde burens ruzie over een roodborst. Het ging erover dat zij niet wilden geloven wat ik in het begin van mijn droom had waargenomen: een baltsend mannetje in de boom voor mijn raam had zichzelf al zingend uitvergroot en bereikte uiteindelijk het formaat van een forse kalkoen. Hun tergend geduldige uitleg over versierinstincten bij vogels – 'die kunnen weliswaar leiden tot spectaculaire uiterlijke veranderingen maar nooit tot een dergelijke vorm van uitdijning' – veranderde in laatdunkendheid toen ik voet bij stuk hield. Onuitstaanbaar was het dat ze volhardden in hun afwijzing van wat ik met eigen ogen had gezien. Nadat ik voor de zoveelste keer had herhaald dat ik de roodborst toch echt nauwkeurig had bestudeerd – het hele proces van opzwellen had in mijn beleving best lang geduurd – kwam ik met een belangrijke toevoeging, want er was nog iets opmerkelijks geweest aan mijn treffen met het vogeltje dat doorgaans voor lief en onschuldig wordt gehouden. Tussen hem en mij was

duidelijk sprake geweest van wederzijdse fascinatie. Sterker nog: hij had mij eerder gespot dan ik hem. Met zijn ostentatieve zang had hij mijn aandacht getrokken, en tijdens het zingen en groeien was hij mij geconcentreerd blijven aankijken. Op die mededeling wisselden mijn burens een blik van verstandhouding en barstten uit in het soort hoongelach dat zelfs de grootste flegmaticus in woede doet ontsteken.

8

Vloekend werd ik wakker. Langzaam maakte mijn verbolgenheid plaats voor gêne toen tot mij doordrong dat die rare roodborst inderdaad uit de krochten van mijn eigen brein was voortgekomen. Ook realiseerde ik me dat ik mijn burens in mijn droom nog niet alles had verteld. Ik had weggelaten wat mij na het ontwaken juist het meeste bleef aankleven: zowel de transformatie van de roodborst als de manier waarop hij mij daarvan deelgenoot maakte was huiveringwekkend geweest. Alleen al het potserlijk showen van de in omvang toenemende orangerode vlek op zijn borst en hals had iets griezeligs, maar het beangstigendst waren zijn onbeweeglijk op mij gerichte oogjes. De boosaardigheid die hij uitstraalde leek op die van Voldemort, de Heer van het Duister uit de Harry Potterverhalen, de eigendunk die hij tentoonspreidde deed nog het meeste denken aan de voormalige president van het land met als hoofdstad Washington wiens naam van mijn in Amerika woonachtige nicht niet genoemd mag worden omdat hij volgens haar alleen maar groter wordt van alle aandacht voor zijn egocentrische kwaadsappigheid.

Eén ding leek me duidelijk: mijn droom ging niet

over een roodborst, en ook niet over mijn burens. Ongetwijfeld representeerden ze iets wat volgens sommige droomduiders met een of ander taboe samenhangt, iets met seks, of doodsangst, of een combinatie daarvan. Hoe dan ook: een nachtmerrie was het, en het beroerdste was dat ik vreesde nooit meer met onaangetast plezier naar reëel bestaande roodborstjes te kunnen kijken, een bijkomstigheid die niet op een slechter moment had kunnen komen.

Vanwege een nieuw boek had ik eigenlijk weer in Iran moeten zijn. Van alles zou ik er gaan doen om mijn kennis van het land te vergroten. Ook zou ik met vrienden in Teheran op de eerste dag van de lente het Perzische Nieuwjaar vieren, en zeer waarschijnlijk had ik na ommekomst bij mijn burens goede sier kunnen maken met foto's van scharrelaars, die je onderweg in Iran best vaak op elektriciteitsdraden ziet zitten. De coronacrisis gooide roet in het eten. Iran werd zwaar getroffen door COVID-19. Kort voordat Nederland in 'intelligente lockdown' ging, was het al niet meer mogelijk daarheen te reizen. Toen het voorjaar begon, zat ik net als mijn vrienden in Teheran grotendeels geïsoleerd thuis sikkeneurig te worden van de coronastatistiek die in oorlogstermen over ons werden uitgestort: oplopende dodenaantallen, gebrek aan defensiemateriaal, een dreigend tekort aan ic-manscappen (m/v), posttraumatische stress onder hulpverleners en overlevenden.

Om mezelf op te vrolijken had ik mijn zinnen gezet op intensieve observatie van een roodborstje in de Hortus Botanicus Amsterdam, waar ik veelvuldig naar vogels staar. Vlak bij het bankje waarop ik regel-

matig wat zit te zitten had ik er zo dikwijls een gezien dat mijn burens hem al 'jouw roodborst' noemden. Mijn rotdroom was vast gerelateerd aan de karakteristieke manier waarop hij zich menigmaal vertoonde: staand op een paaltje, zijn dunne pootjes ietwat schuin uit elkaar, het oranje-rood goed zichtbaar, zijn kopje een tikkeltje scheef. Als bij alle roodborstjes verwonderde ik me over de schaamteloosheid waarmee hij zich bewust leek van zijn eigen schattigheid, alsof hij er weet van had dat hij meer dan andere vogels het vermogen had mensen in vertedering te brengen.

Of er sprake was van een exemplaar dat ik de mijne kan noemen is een grote vraag. Ongetwijfeld verkeerden meer vaste bezoekers van de Hortus in de waan iets unieks met hem te beleven. Bovendien was het allerm minst zeker dat ik steeds met dezelfde te maken had. Anders dan de kauwen, duiven en merels in mijn omgeving kan ik roodborsten (m/v) niet van elkaar onderscheiden, en het is zeer wel mogelijk dat je op hetzelfde plekje in het voorjaar een andere treft dan in het najaar. Doordat ik geneigd ben ook van vogels individuen te maken en mezelf had wijsgemaakt dat die ene wel degelijk Die Ene was, had ik bedacht dat het een honkvast mannetje moest zijn. Voornamelijk omdat ik in de klassieker *The life of the Robin* van David Lack had gelezen dat het grotendeels vrouwtjes zijn die voor de winter naar het zuiden trekken dan wel de zomer doorbrengen in een Scandinavisch land.

Van Lack had ik eveneens geleerd dat roodborsten helemaal niet zo zoet en aardig zijn, zeker niet voor elkaar. Bijna hilarisch is een passage waarin hij zich

opwindt over kerstkaarten waarop een clubje van vier en soms zelfs meer roodborsten gezellig bijeenzit: 'No more inappropriate symbol could be devised for the season of peace and goodwill. Should the depicted incident occur in nature, furious conflicts would arise.'

Zoals een voormalige boswachter een keer tegen me zei: 'In feite zijn het allemaal potentiële territoriumterroristen.' Het is een inzicht dat ik bij het Hortus-exemplaartje meerdere malen bevestigd zag. Behalve een winterkoninkje, een goudhaantje en een pimpelmeesje – die zich gemakkelijk lieten verbannen – zag ik hem met overvloedig misbaar een soortgenoot verjagen die hem te dicht bij zijn stukje struikgewas was geland.

Gewoonlijk schijnen de ruzies tussen roodborsten zonder lichamelijk letsel te verlopen. Na mijn sinistere droom over de opzwellende roodborst was het echter een door David Lack aangehaald voorbeeld van wellustig moordgedrag dat almaar in mijn geheugen opdook. Een beroemde ornitholoog zag onder het raam van zijn eetkamer twee vechtende roodborsten die elkaar bleven aanvallen totdat een van de twee overduidelijk dood was. Even ging de overwinnaar op een tak in de buurt zitten zingen alsof er niets aan de hand was. Al snel bleek dat zijn razernij nog lang niet was bekoeld. Hij keerde terug naar de plaats delict en ging geruime tijd door met het bepikken van zijn slachtoffer. Ten slotte liet hij een zwaar verminkt vogeltje achter: de schedel van alle veertjes ontgaan, de ogen uitgepikt, in het gehavende lijfje een gapend gat.

Met deze scène in het hoofd was het moeilijk terug-

halen wat er allemaal voor fraais valt te vertellen over het vogeltje dat ook mij met zijn gezang zo vaak in de mild-melancholische stemming bracht waarover de revolutionair-socialiste Rosa Luxemburg (1871-1919) vanuit de gevangenis aan een van haar dierbaren schreef dat het ertoe aanzette 'goed te zijn, eenvoudig goed tot elke prijs', en dat dat beter is dan gelijk hebben.

12

Vooralsnog ziet het ernaar uit dat haar vogelliefde meer wind mee heeft dan haar opvattingen over een socialistische samenleving. Een beetje trendy was het al om op feestjes en partijtjes gewag te maken van de terugkeer van de zwaluwen, het groeiende aantal zilverreigers in Nederland of de aanblik van een bijzondere uil. Sinds corona lijkt het wel alsof iedereen zichzelf mentaal overeind houdt met het bekluren van alles wat veren heeft en ongehinderd door grenscontroles kan wegvliegen. Nesten en nestkastjes van steenuilen, torenvalken, gekraagde roodstaarten en ooievaars die via livestreams zijn te volgen trekken meer kijkers dan ooit, online cursussen vogels herkennen zijn bijna net zo populair als lekker luchtige wegzakseries op Netflix, en heel wat thuiszitters leefden mee met de Belgische meneer die een oehoest aantrof in een plantenbak voor zijn raam.

Van de alledaagse vogels blijft de roodborst favoriet. Tedere verhalen krijg je te horen als je hem te berde brengt, vrijwel altijd met de intonatie van iemand die iets intiems vertelt. De nieuwsgierigheid waarmee hij veranderingen inspecteert in een tuin die hij als de zijne beschouwt wordt niet zelden aangezien voor vertrouwdheid met de degene die hem daarbij gadeslaat. Tikt hij met zijn snavel tegen een

raam, dan wordt er conform het bekende liedje nog vaak gedacht dat hij naar binnen wil. Dat hij dan domweg doende is een soortgenoot te verjagen die hij in de spiegeling van het venster meent te ontwaren wil er nauwelijks in bij de door hem ontroerde mens. Zelfs mijn voormalige boswachter poneerde zijn opmerking over ‘potentiële territoriumterroristen’ met de oogopslag van een teerhartige minnaar, en ook een kennis die zich bij letterlijk alle dieren als eerste afvraagt hoe je ze kunt klaarmaken – uit pesterigheid stuurde deze mij eens het recept van gestoofde spreekw –, maakt voor de roodborst een uitzondering.

13

Lang geleden werd de roodborst uitgeroepen tot symbool van hoop, zoals de duif een metafoor werd van vrede. Je hoeft er maar één te zijn tegengekomen om te begrijpen waarom. Vrijwel elke sombere dag krijgt een stralend randje bij de aanblik van het compacte vogeltje met zijn snoezige oogjes en zijn fleurige borstvlak in de vorm van een omgekeerd hart.

Tijdens de lente van de coronalockdown ontving ik nogal wat foto’s van roodborstjes. Een in zijn woonplaats Parijs vastzittende vriend stuurde er een in nagenoeg dezelfde houding als die waarin ik mij mijn Hortus-mannetje herinnerde. Volgens mijn vriend was die van hem lang voor hem blijven zitten, alsof hij een oude makker op bezoek kreeg voor wie hij graag uitgebreid poseerde.

Ondertussen begon ik steeds meer te verlangen naar die van mij. De beklemming van mijn nachtmerrie over de groeiende griezels was ik al snel kwijt, maar ik moest en zou zeker weten dat mijn gewaar-

wording van die ene echte onbesmeurd was gebleven. Ik voelde me derhalve extra beknot in mijn bewegingsvrijheid als ik de vergrendelde toegangspoort van de Hortus passeerde. Om te proberen toch nog een glimp van hem op te vangen bleef ik vrijwel dagelijks een poosje staan bij het stuk hek waarachter hij thuishoort. Vanuit de botanische tuin steeg een luid koor van vogelgeluiden op, alsof alle merels, mussen, winterkoninkjes, boomklevers en andere vogels die er verblijven uitbundig feestvierden omdat ze hun domein niet hoefden te delen met de in kleding gehulde apensoort die overal hinderlijk in de weg loopt.

Een paar maal hoorde ik de roodborst zingen. Weemoedige strofes gaf hij ten beste, met tussendoor steeds een paar precies getimede maten rust. Slechts één keer liet hij zich zien. Vanaf een van de balkons aan de overkant van het hek zoefde hij recht langs mij heen terug de tuin in.

Dat was voldoende.